

Lukutaidon koe

Vstauksen rakentaminen ja ajankäyttö

Laukaan lukio

Äidinkielen ja kirjallisuuden kertauskurssi

Kesä 2024

Petra Behm

Vapaavalintaisten aineistojen analyysi

Jakaudutaan pareiksi.

- Jokainen esittelee oman tekstinsä parille.
- Valitkaa kumpaa tekstistä käsittelette. Selvittäkää ensin tekstin perustiedot ja jatkakaa tekstin tarkempaan analyysiin:
 - Mikä on tekstin kohderyhmä? Mistä päättelette sen?
 - Mikä on tekstin tavoite?
 - Mikä on tekstin pääväite, teema tai keskeinen ajatus?
 - Miten pääväite, teema tai keskeinen ajatus tulee tekstissä esiin?
- Keksikää lukutaidon kokeen kysymys valitsemastanne aineistosta.
- Listatkaa, mitä käsitteitä kokelas tarvitsisi vastataksaan tehtävänantoonne? Mihin seikkoihin aineistossa pitäisi erityisesti keskittyä?

Tehkää yhteiset muistiinpanot ja palauttakaa ne palautuskansioon. Riittää, kun toinen tekee palautuksen. Kirjatkaa molempien nimet tiedostoon ja linkatkaa mukaan aineistonne tai liittäkää kuva siitä, jos mahdollista.

Mitä pitikään hallita?

Tekstilajit

Tekstilajien hallinta auttaa kiinnittämään huomiota olennaiseen esim. rakenteessa ja kielessä.

Konteksti

Tekstin julkaisu- ja asiayhteyden huomioiminen ohjaa tulkintaa.

Analyttisyys

Analyttisyys on tekstin keinojen huomaamista ja niistä päätelmien tekemistä.

Käsitteet

Oikeiden käsitteiden käyttäminen tekstilaji huomioiden antaa välineitä analyysille.

Yleissivistys

Kulttuurin, historian ja ajankohtaisten asioiden tuntemus syventää tulkintaa.

Tulkintojen tekeminen

Rohkeat mutta perustellut tulkinnat kertovat taitavasta ja ymmärtävästä lukemisesta.

Tee sitä, mitä *tehtävänanto* käsklee!

Lämmittely: Mikä tekstilaji?

Tutki tekstiä (aineisto Pedanetissa).

Mikä on sen tekstilaji?

Mitä tekstilajille tyypillistä löydät tekstin

- sisällöstä,
- rakenteesta ja
- kielestä?

Miten tekstilaji ohjaa tekstin tulkintaa?

Tunnista *tekstilaji*

- Tekstejä voidaan jakaa tekstilajeihin niiden yhteisten piirteiden perusteella.
- Tekstilajia tunnistessa kiinnitetään huomiota tekstin **rakenteeseen**, **sisältöön** ja **kieleen**.
- Tekstilaji ohjaa lukemista: lukijalle syntyy odotuksia tekstilajin perusteella.
- Tekstilajihybridit ovat tavallisia.
- Vaikka teksti edustaisi selkeästikin jotain tiettyä tekstilajia, on tekstin sisällä kuitenkin lähes aina vaihtelua **esitystavoissa**. Näitä esitystapoja kutsutaan myös tekstityypeiksi.

Tekstityyppejä

kuvaileva

kertova

pohtiva

kantaa
ottava

ohjaava

Huumori

- Huumori on tehokas vaikuttamisen keino. → Herättää huomiota, tunteita ja keskustelua.
- Huumorin avulla on helpompi saada kriittinenkin mielipide kuulluksi.
- Huumori voi luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta ja auttaa vaikeiden asioiden käsitteilyssä
- Huumorin tulkinta vaatii lukijalta tarkkuutta ja kriittisyyttä.

Huumorin keinoja

- liioittelu
- odotuksenvastaiset juonenkäänteet
- toisto
- yhteensopimattomuus
- stereotypiat
- intertekstuaaliset viittaukset
- kielellä leikkittely
- fyysinen komiikka

Ironia, satiiri, parodia

Ironia

- Huumorin laji, jossa sanotaan yhtä ja tarkoitetaan toista.
- Ironia on esimerkiksi poliittisen **satiirin** keino.
- Ironia on kontekstisidonnaista, vuorovaikutuksellista, tulkinnallista ja intentionaalista.
- Ironian tunnistaa esim. tekstin sisällön ja tyylin välisestä ristiriidasta, voimakkaasta liioittelusta tai absurdiudesta

Parodia

- (Iva)mukaelma, jossa jokin (yleensä vakava) kirjoitus, taideteos tai kirjallisuudenlaji saatetaan naurunalaiseksi jäljittelemällä sen tyyliä, kieltä, esitystapaa, rakennetta tai sisältöä.
(Tieteen termipankki)

Satiiri

- Teksti tai laji, jossa pyritään tekemään esimerkiksi jonku tai jokin naurunalaiseksi.
- Satiirin avulla voidaan pyrkiä myös kiinnittämään lukijan huomio johonkin laajempaan yhteiskunnalliseen ilmiöön.
- Satiirin kohteita voivat olla esimerkiksi:
 - Inhimilliset heikkoudet ja luonteenpiirteet: vallanhimo, kaksinaismoraali, turhamaisuus, itsekkyyys, ahneus, "hullutukset" jne.
 - Yhteiskunnalliset ja yhteisölliset ilmiöt: sota, militaarisuus, byrokratia, yliopisto, "oppinut diskurssi", teologia jne.

Katsotaan ote *Kovan viikon illasta*

- Mitä **huumorin keinoja** Jukka Lindström käyttää jakson alkujuonnossa?
- Mistä tunnistaa, että *Kovan viikon ilta* on **(poliittista) satiiria**?
- Mitä *Kovan viikon ilta* **odottaa katsojaltaan** eli mikä on ohjelmassa käytetyn satiirin **toimivuuden edellytys**?

intertekstuaaliset viittaukset, kielellä leikittely, liioittelu, odotuksenvastaiset yhdistelmät, stereotypiat, fyysinen komiikka.

Katsojan täytyy tuntea suomalaista päivän politiikkaa ja poliittista ja yhteiskunnallista historiaa. Katsojalta oletetaan "yleissivistystä" ja vertaiskokemuksia keskiluokkaisesta arjesta, jota Lindström kuvailee.

Lukutaidon vastauksen *rakenne*

Aloituskappale

1. Nimeä aineisto: tekstin tekijä, tekstilaji, tekstin otsikko sekä julkaisuaika ja -paikka.
2. Kuvaa aineiston aihe yhdellä virkkeellä.
3. Tuo esiin aineiston ydinajatus. Tee kokonaistulkinta. → Muista ottaa tulkinassa huomioon tehtävänanto!

Käsittelykappaleet

1. Etene käsittelykappaleissa tekemäsi ryhmittelyn pohjalta.
2. Nimeä havainnot. Käytä sopivia ja osuvia käsitteitä.
3. Anna konkreettisia esimerkkejä tekstistä.
4. Tee päätelmät **havaintojen pohjalta**.
5. Muodosta havainnoista ja päätelmistä toisiaan tukevia ketjuja.
6. Kuljeta alussa tekemääsi kokonaistulkintaa mukana pitkin vastausta.

Lopetus ja kieliasu

1. Lukutaidon vastauksessa ei tarvita erillistä lopetuskappaletta. Voit kuitenkin vielä viedä vastauksen lopussa tulkintaa eteenpäin.
2. Käytä vastauksessasi asiatyyliä. Rakenna vastauksesta yhtenäinen kokonaisuus.

Lukutaidon vastaus vaihe vaiheelta

1. Tutustu tehtävänantoon

- Lue tehtävänanto huolella.
- Tutki käskysanat erityisellä tarkkuudella.

2. Kontekstoi aineisto huolella

- Kuka tekstin on kirjoittanut ja missä se on julkaistu? Milloin? Mitä tiedät tekstin julkaisuajasta ja aineiston tekstilajista?
- Valitse analyysikäsitteet tekstilajin mukaan.

3. Tee havaintoja ja päätelmiä

- Lue teksti nyt analysoiden. Tee havaintoja tehtävänannon mukaan.
-

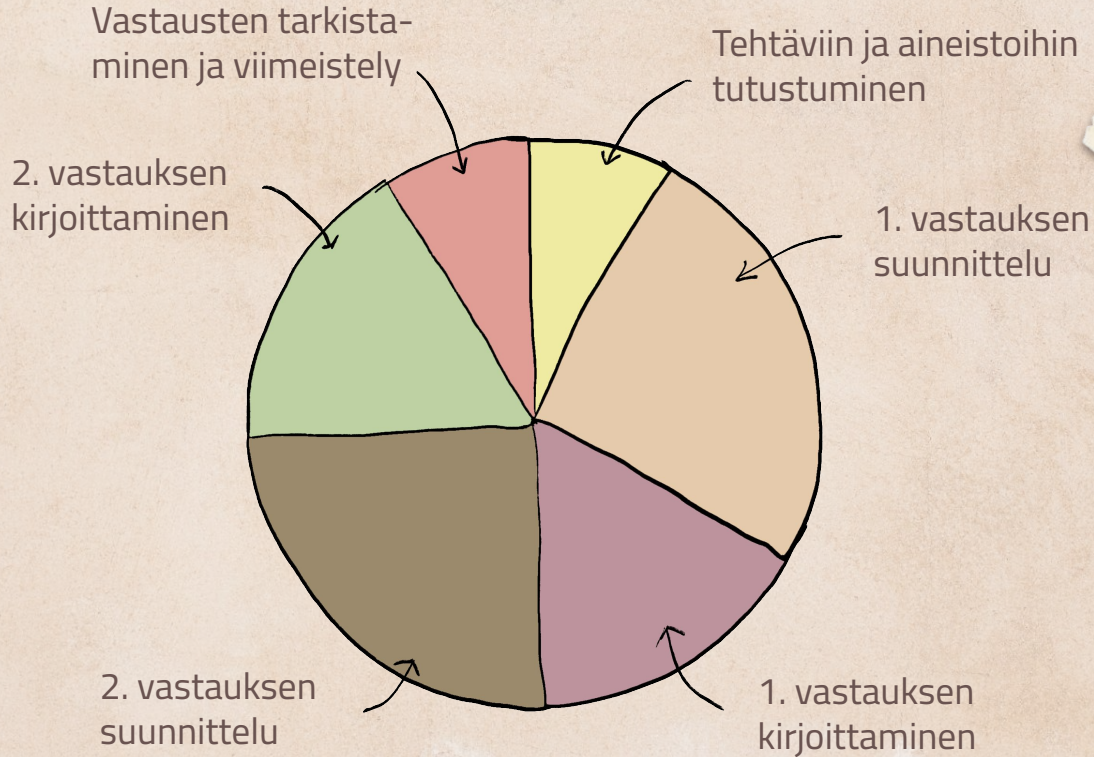
4. Kirjoita vastaus

- Kirjoita vastaus muistiinpanojesi perusteella.
- Voit vielä muuttaa suunnittelemaasi järjestystä, jos siltä tuntuu.
- Pyri saamaan aikaan sujuva ja sidosteinen teksti.

5. Oikolue tekstisi

- Varmista, että tekstisi on selkeää ja yleiskielistä asiattyliä. Tarkista viittaukset.

Ajankäyttö lukutaidon kokeessa

Analyysiharjoitus

Katso S-ryhmän mainosvideo *Kotimaista tästä maasta*.

Keskustelkaa ryhmissä:

- Ryhmä 1: Millaisen kuvan mainoksen kuvakerronta antaa Suomesta ja suomalaisuudesta?
- Ryhmä 2: Millaisen kuvan kertojan ääni antaa Suomesta ja suomalaisuudesta?
- Ryhmä 3: Millaisen kuvan väri- ja äänimaailma antavat Suomesta ja suomalaisuudesta?

Kirjoittakaa muistiinpanot huomioistanne koko ryhmän yhteiseen ryhmämuistioon.

- Kirjoita lukutaidon vastauksen aloituskappale kaikkien ryhmien muistiinpanojen perusteella. Vastaa kysymykseen: **Millaisen kuvan video antaa Suomesta ja suomalaisuudesta?**
- Listaa aloituskappaleen jälkeen käsittelykappaleiden ydinvirkkeet.
- Palauta vastauksesi palautuslaatikkoon.

